

Een nieuwe Nederlandsche Geometride

Eigenlijk is de titel een beetje misleidend, want de nieuweling is stellig in de meeste collecties aanwezig. Het is de laatste jaren herhaaldelijk voorgekomen, dat een bepaalde soort uit twee of zelfs meer species bleek te bestaan en we hebben nu weer met een zelfde geval te doen. Het betreft dit keer een van onze bekendste (en natuurlijk: variabelste!) spanners, nl. *Ortholita mucronata* Scop. (*plumbaria* F.), die in twee soorten uiteen valt.

Voor zoover ik kan nagaan is de eerste, die het vermoeden opperde, dat *mucronata* een tweelingsoort is, de Duitse entomoloog Rudolf Boldt geweest, een zeer ervaren veldlepidopteroloog, aan wien wij in beginsel ook de ontdekking van de „dubbelgangers” *Celama centonalis* Hb. en *C. holsatica* Sauber danken. Reeds in Ent. Z. Frankfurt, vol. 49, p. 131, 1935, schreef hij:

„Eigenartig, dasz man die Raupen in 2 Schichten antrifft. Die erste Schicht überwintert erwachsen oder fast erwachsen, und die Falter davon fliegen bereits auf der Heide herum, wenn es Zeit ist, die zweite Schicht (es ist bestimmt nicht die zweite Generation) zu suchen. Die Raupen überwintern klein und entwickeln sich recht langsam bis in den Juni hinein. Ich habe stets das Gefühl gehabt, als wenn es sich um 2 verschiedene Spezies handele. Die Falter sehen sich recht ähnlich, doch sind bei den Sommerfaltern die das Mittelfeld begrenzenden Querstreifen nach dem Zentrum des Mittelfeldes zu stärker schwarz beschattet. Die Raupen der ersten Schicht sind meist heller als die dunkleren an *Ortholita moeniata* Sc. erinnernden Raupen der II. Schicht. Was haben etwa vorgenommene Genitalien-Untersuchungen für ein Ergebnis gehabt? Dieselben Verhältnisse [als bij Nijmegen] habe ich bei Hamburg und in der Senne bei Paderborn angetroffen und zwar ununterschiedlich Jahr für Jahr.”

Pas in 1939 is in de literatuur weer sprake van de *Ortholita's*. T a m s publiceert dan in „The Entomologist”, Mei-nummer, een bericht van een paar regels, waarin hij meedeelt, dat *mucronata* uit 2 soorten bestaat en om materiaal verzoekt.

Intusschen was mij bekend, dat zowel in Engeland als in Denemarken hard aan het probleem gewerkt werd. Reeds in Dec. 1939 ontving ik van Dr. H o f f m e y e r een prachtige foto en een uitvoerige brief met verzoek de Nederlandsche exemplaren te willen bestudeeren. Ik wachtte op verdere publicaties om aan de ontdekkers van de definitieve verschillen de prioriteit van hun mededeelingen te laten.

Dr. H o f f m e y e r heeft nu de resultaten van zijn onderzoekingen meegedeeld in „Flora og Fauna”, 1940, p. 81—92. Er zijn inderdaad 2 soorten, een vroege (afkomstig van de eerste „Schicht” rupsen) en een late (geleverd door de tweede

„Schicht“). Voorloopig duiden we de vroege soort als *Ortholitha umbriifera* Prout aan, terwijl de late *Orth. mucronata* Scop. blijft. Heelemaal zeker is de naam van de Mei-Juni-soort nog niet, doch zoo lang we volkomen van de Engelsche entomologen afgesloten zijn, is het niet mogelijk de nomenclatuurvraag tot een definitieve oplossing te brengen. Het beste leert men de verschillen tusschen beide soorten kennen door een serie beslist vroege vlinders (Mei, begin Juni) naast een rij even beslist late (tweede helft van Juli, Aug.) te zetten. Er is nl. een zekere tijd, dat beide soorten tegelijk vliegen en dan zijn ze voor een oningewijde moeilijk te onderscheiden. We zien nu de volgende verschillen :

1. *O. umbriifera* Prout, de vroege soort. Beschubbing meest grover ; golflijn krachtiger, dikwijls zeer opvallend ; buitenste dwarslijn (dus de lijn, die het middenveld franjewaarts begrenst) dikwijls meer gebogen ; middenstip der vvls. streepvormig ; achtervleugels langer in verhouding tot de voorvls. dan bij de andere soort.

2. *O. mucronata* Scop. Fijner beschubd ; golflijn in den regel weinig opvallend ; buitenste dwarslijn meestal recht ; middenstip puntvormig.

Dat klinkt nogal vaag, maar wie beide soorten naast elkaar zet en wat getraind is in het zien van kleine verschillen, zal na een eerste kennismaking weinig moeite hebben met het op naam brengen van de meeste exemplaren. Er blijven echter nog enkele moeilijkheden. Dat er wel eens zomerdieren vliegen met een streepvormige middenstip en *umbriifera*'s met een puntvormige, is niet het ergste. Maar er is wel eens een exemplaar, dat heelemaal niet in het schema wil passen. Er zal dan ook nog duchtig op beide soorten gestudeerd moeten worden.

De verschillen in het copulatie-apparaat der twee *Ortholitha*'s zijn gering. Zij zijn te vinden in de penisbedoorning en in de bursa. Zie de figuren van Hoffmeyer, l.c., p. 87. Ook hier doen zich nog enkele moeilijkheden voor. Maar toch twijfel ik, gezien de verschilpunten tusschen de vlinders en vooral de biologische verschillen door Boldt vastgesteld, geen oogenblik er aan, of we hebben hier inderdaad met twee goede soorten te doen.

Een vluchtig onderzoek van enkele collecties overtuigde me er van, dat beide soorten in Nederland in heidestrecken gewoon zijn. Beide vertoonen bovendien prachtige afwijkingen, zoodat het stellig de moeite loont er eens extra aandacht aan te schenken.

Amsterdam.

B. J. LEMPKE.
